Bat. Gen.
XXIV
276+

J. Hazen,
Een beschreven Koperen plaat
uit de Lampongs.

PERPUSTAKAAN NASIONAL RI.
Tanggal : 11 April 2012
No. Induk : 31433/PN-MUSEUM/'12
BIB - ID :
Beli / Hadiah : Ex. Museum

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

286.580

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

XXIV, 276

EEN BESCHREVEN KOPEREN PLAAT UIT DE LAMPONGS.

DOOR

Dr. G. A. J. HAZEU.

Vóór eenige weken zond de heer L. J. J. Caron, waarnemend controleur van Katimbang (Lampongsche districten), mij een afschrift van een beschreven koperen plaat, welke in 't bezit is van »Minak Kraton, kĕpala mèga tevens kĕpala van de kampong Koeripan, gelegen aan de noordelijke helling van den Radja Basa." De eigenaar zou in rechte lijn afstammen van »Raden Intĕn", waarmede waarschijnlijk bedoeld is de Raden Intĕn, het hoofd van de marga Nĕgara ratoe, die in 't begin der 19de eeuw, nadat de laatste sultan van Bantĕn was afgezet, een soort van schrikbewind uitoefende in 't Sĕkamponggebied, en zelfs vijandelijk optrad tegen ons bestuur. (1)

Daar het afschrift hier en daar onduidelijk was, verzocht ik den heer Caron om zoo mogelijk te willen bewerken, dat de plaat zelf voor korten tijd aan mij werd afgestaan. »Na zeer veel moeite en overreding" mocht het hem gelukken den eigenaar daartoe te bewegen, zoodat hij mij het origineel kon toezenden.

De plaat, van dun koper, is langwerpig vierkant, 20,8 × 14,8 cM. groot, en aan weerszijden beschreven met Arabisch schrift. De letters zijn er in gegraveerd, en in de gleuven is witte verf aangebracht, wat de leesbaarheid verhoogt. Het schrift van de eerste zeven regels der voorzijde is vrij groot

---

(1) Zie o. a. Köhler in T. B. G., V (1856) p. 139; en vooral het artikel „Raden Intan, bijdrage tot de kennis der geschiedenis van de Lampongs" in Tijdschr. Ned.-Ind. Nieuwe serie, 4de jaargang, 1875, deel I p. 165.

RAY GENOOTSCHAP VAN K.ENW.

en wijd uiteen, doch wordt gaandeweg — vooral op de keerzijde — kleiner en meer gedrongen, hoewel ook dan nog goed leesbaar.

De vorm der letters biedt geene moeilijkheden, en evenmin de spelling, welke dezelfde is als die van de oudere Bantĕnsche handschriften, behalve dat, in overeenstemming met de Lampongsche uitspraak, tusschen *i* en *e*, *oe* en *o* niet onderscheiden wordt; dikwijls vindt men achter sommige letters, vooral ل en ڭ, schijnbaar een ا (alif) geplaatst, zonder dat de uitgebeelde klank dat schijnt te rechtvaardigen terwijl herhaaldelijk bv. ڠ of ڽ is geschreven in plaats van ڠ of ڽ.

Hieronder volgt de transcriptie, waarnaast ik mijne (poging tot) vertaling plaats. In eenige aanteekeningen zal rekenschap gegeven worden van de moeilijkheden, die zich daarbij aan mij voordeden.

A. Voorzijde.

Ratoe Darah-poetih linggih datĕng Lampoeng, maka datĕng pangeran Sabakingking, maka moepakat maka wiraos sapa kang toewa sapa kang anom kita iki. Maka papatutan angadoe wong anjatakakĕn toewa kalajan anom. Maka mati wong Lampoeng dingin, maka mati malih wong Bantĕn in boeri, ngĕnggon ning ngadoe datĕng Poegoeng in djĕroe loewang. Maka njata anom ratoe Darah-poetih, andika kang toewa, kawoela kang anem, andika in Bantĕn, kawoela in Lampoeng Maka lamilami ratoe Darah-poetih ikoe in Bantĕn ambata koel Lampoeng andjĕnĕngakĕn pangeran Sabakingking ngadĕggakĕn ratoe, maka djĕnĕngngipoen Soesoennan Sabakingking. Maka ratoe Darah-poetih angatoerrakĕn sawoeng galing maka moelih in Lampoeng.

B. Keerzijde.

Wadon Bantĕn lamoen dipaksa denin wong Lampoeng dereng soeka ni salirane Lampoeng kĕna oepat². Wadon Lampoeng lamoen dipaksa wong Bantĕn dereng soeka ni salirane atawa sanakke bapana, Bantĕn kĕnang oepat². Wong Bantĕn ngakon Lampoeng kĕdoek soesoek ngatawa mikoel, Bantĕn

gĕnang (lees: *kĕnang*) *oepat*[2]. *Lampoeng ngakon Bantĕn kĕdock soesock, Lampoeng kĕnang oepat*[2]. *Lamoen ana moesoch Bantĕn, Bantĕn pangarĕp Lampoeng toetboeri. Lamoen ana moesoch Lampoeng, Lampoeng pangarĕp Bantĕn toetboeri.*

Sawoesse dja[n]*dji Lampoeng ngalahkakĕn Padjadjaran Dajĕh Koekoeningan Kandangwĕsi Kadawoeng, kang oengarran padon koedjang. Kang anoelis kang raji pangeran Sabakingking wasta ratoe mas lan raji sang ngadji goeling wasta Menak Baj*[2] *Balock, kang den-pangan atining kĕbo. Sĕrat tĕtĕloe, in Bantĕn daloeng, in Lampoeng saksi daloeng, in Maningting sĕrat kantjana. Tamat.*

A.

Ratoe Darah-poetih bracht een bezoek aan Lampoeng. Toen kwam [daar] pangeran Sabakingking, en zij beraadslaagden en spraken: Wie van ons hier is de oudste en wie is de jongste? En zij kwamen overeen om [twee] menschen te laten vechten, ten einde uit te maken wie de oudste en wie de jongste was. En de man van Lampoeng sneuvelde het eerst, doch daarna stierf ook de man van Bantĕn; het duel had plaats bij (te) Poegoeng in een grot. Toen het dus uitgemaakt was dat ratoe Darah-poetih de jongste was, [sprak deze]: Gij zijt de oudste, ik ben de jongste, [woon] Gij in Bantĕn, ik [blijf] in Lampoeng. Geruimen tijd daarna ging ratoe Darah-poetih naar Bantĕn, meenemend (?) . . . . . van Lampoeng en verhief pangeran Sabakingking tot ratoe (vorst), met den titel Soesoenan Sabakingking. En ratoe Darah-poetih bood hem de »sawoeng galing" aan en keerde terug naar Lampoeng.

B.

Indien een vrouw van Bantĕn wordt gemolesteerd door een man van Lampoeng en zij er niet in toestemt (berust), dan wordt de Lampoenger gestraft (?); indien een vrouw van Lampoeng wordt gemolesteerd door een man van Bantĕn, en zij of haar familieleden en haar vader er niet in toestemmen, dan wordt de Bantammer gestraft. Wanneer een Bantammer aan een Lampoenger beveelt om [waterleidingen?]

te graven en uit te diepen of vrachten te dragen, dan wordt de Bantammer gestraft; wanneer een Lampoenger aan een Bantammer beveelt om te graven en uit te diepen, dan wordt de Lampoenger gestraft.

Wanneer er een vijand van Bantĕn is [dien Bantĕn in vereeniging met Lampoeng bevecht], dan gaat Bantĕn voorop en Lampoeng volgt; indien er een vijand van Lampoeng is, dan gaat Lampoeng voorop en Bantĕn volgt. Nadat het verdrag was tot stand gekomen, en Lampoeng Padjadjaran, Dajeuh, Koekoeningan, Kandangwĕsi en Kadawoeng ten onder had gebracht, kreeg het als belooning (?) een padon en een koedjang. Die [dit stuk] geschreven hebben zijn de jongere broeder van Pangeran Sabakingking, Ratoe Mas geheeten, en de jongere broeder van den overleden vorst, geheeten Menak Bajbaj Baloek, en men at [daarbij] 't hart van een buffel. Drie stukken [werden opgemaakt, en gedeponeerd] in Bantĕn een koperen plaat, in Lampoeng als getuige (ter contrôle) eveneens een koperen plaat, en in Maningting een gouden plaat. Einde.

Linggih datĕng. De vertaling »bracht een bezoek aan" is niet zeker.

Lampoeng zal hier wel gebezigd zijn in tegenstelling tot Aboeng, in de beteekenis dus van Benedenland, kustland. Zie v. d. Tuuk in Tijdschr. Bat. Gen. XVII p. 569.

Toewa en *anom* hebben hier blijkbaar betrekking op afkomst en rang, niet op leeftijd.

Djĕro loewang zou als plaatsnaam bedoeld kunnen zijn, doch in 't verband komt mij dat niet waarschijnlijk voor.

Andika kang anem: anem is hier krâmâ (eigenlijk krâmâinggil) van *anom*.

Ambata koel versta ik niet. Kan *ambata* staan voor ambĕkta? *Koel* is mij slechts bekend uit *Boemikkoel,* tijdens v. d. Tuuk het hoofd van de kampoeng Koeta Boemi, zie Tijdschr. Bat. Gen. XIX p. 396.

Met *sawoeng galing* schijnt hier bedoeld te zijn een der rijkssieraden. Zoowel te Soerakarta als te Jogjakarta vindt

men onder de oepåtjårå's een sawoeng galing, een gouden haan (zie Deeleman in Bijdr. Kon. Inst. 2, II p. 358 en Groneman, In den kẽḍaton te Jogjakarta, p. 10 met de platen). De geschiedenis van Java leert welk een groote waarde aan deze oepåtjårå's — eigenlijk fetisjen — werd gehecht; slechts wie deze in bezit had, zag zich de vorstelijke macht verzekerd. 't Is zeer goed denkbaar dat naar Javaansch voorbeeld ook de kleinere vorsten van Sumatra dergelijke rijkssieraden hadden. En men weet dat in 1706 de sultan van Bantẽn in 't bezit was van een sawoeng galing (Not. Bat. Gen. XV, 1877, Bijl. B).

Oepat-oepat. Soendan. oepat, Batav. *oempat*, Lamp. en Midden-Jav. *oepat*, Bal. *oepẽt* beteekenen: achterklappen, kwaadspreken, iemands goeden naam benadeelen, doch die beteekenis schijnt hier minder te passen. 't Jav. *ipat-ipat*, dat een kramaniseering van *oepat-oepat* zou kunnen zijn (welk *oepat* wel een verbastering van *oepata* = *soepata* = Sanskṛt *çapatha* zal wezen) beteekent »vervloeking, verbod" en ook »eed". Op grond van deze beteekenis koos ik met opzet de vrij kleurlooze vertaling »straf". Dat het Javaansche *oepat-oepat* in de beteekenis »het koord of de klap van een zweep" hier in aanmerking zou komen, komt mij niet waarschijnlijk voor, hoewel men in dat geval aan »geeseling" zou kunnen denken.

Kẽdock-soesoek. De gegeven vertaling berust op de beteekenis welke deze woorden in het Javaansch hebben.

Oengaran is mij niet bekend. De vertaling »belooning" is een bloote gissing.

Padon of *pẽpadon* zijn de dikwijls beschreven houten zetels van de Lampongsche hoofden, welker bezit voor hen langzamerhand een zeer gezocht prerogatief is geworden, waaraan allerlei voorrechten, het recht op bepaalde eerbewijzen en titels verbonden zijn. Over dit »pẽpadonwezen" verscheen onlangs een uitvoerig artikel van de hand van den heer J. H. Hissink, in Tijdschr. Bat. Gen. XLVII p. 69 sqq. Voor de etymologie van het woord zie men het Kawi-Balin. Wdbk. s.v. *padoe* II.

Koedjang is de Soendaneesche benaming van die kapmessen met eigenaardig gebogen lemmet, die in het Javaansch *koedi* heeten. Men zie daarover Dr. Snouck Hurgronje's artikel in Tijdschr. Bat. Gen. XLVII p. 387 sqq. Uit 't verband schijnt te blijken dat behalve de padon ook een koedjang als onderscheidingsteeken aan het bedoelde Lampongsche hoofd werd geschonken, wat op zich zelf zeer goed denkbaar is, als men in aanmerking neemt dat aan de pangkat pĕpadon mèga o.a. ook een paar krissen, op bepaalde wijze te dragen, verbonden zijn.

Goeling beteekent in 't oud-Jav. »slapen", en zou dus ook »rustend" in den zin van »overleden" kunnen beteekenen, cf. Jav. *soemare* van *sare* = *toeroe*, slapen.

Daloeng is Lampoengsch, bet. rood koper. *Boek daloeng* is de benaming voor een beschreven koperen plaat, zie v. d. Tuuk in Tijdschr. Bat. Gen. XXIX p. 381 en Helfrich, Lamp.-Holl. Woordenlijst.

Ter opheldering van de in het stuk genoemde persoons- en plaatsnamen verzamelde ik eenige gegevens die, op zich zelf onvolledig, verder onderzoek misschien zullen vergemakkelijken.

Wat pangeran, later soesoenan, Sabakingking betreft, men weet dat daarmede Maulana Hasanoeddin, de eerste sultan van Bantĕn, zoon van Soenan Goenoeng Djati van Tjĕrbon, bedoeld is. Over den tijd zijner regeering is men het niet eens: meende men dien vroeger, in overeenstemming met de inlandsche berichten, in 't laatst der 15de en 't begin der 16de eeuw te moeten stellen, de heer Van Deventer heeft getracht aan te toonen, dat het midden der 16de eeuw als Hasanoeddin's regeeringsperiode is aan te nemen (1). Bijna uitsluitend inlandsche bronnen zijn het, die ons over het leven en de werken van dezen eersten moslimschen vorst van West-Java kunnen inlichten, en daaraan schijnt dan ook

(1) Van Deventer. Geschiedenis der Nederlanders op Java. I p. 13 noot 2. Cf. Veth. Java I p. 284.

ontleend wat men in Europeesche werken als RAFFLES' History of Java (deel II, p. 131—134 van de ed. van 1817) en VETH's Java (deel I, p. 284—287 van den tweeden druk) over hem vindt opgeteekend. De beste inlandsche bron is de *Babad Bantĕn*. Die kroniek vertelt over Hasanoeddîn's aanrakingen met de Lampoengs de volgende bijzonderheden: (1) Toen de Panĕmbahan Soerasowan, d.i. Hasanoeddîn, eens een hanengevecht liet geven, was (of waren) daarbij ook tegenwoordig »wong Lampoeng". 't Blijkt niet wie die wong Lampoeng is (of zijn).

Kort daarop trekt de vorst naar Lampoeng. Op dien tocht wordt hij o.a. vergezeld door ki Djongdjo (ook Djodjong geschreven), een reeds tot den Islâm bekeerden poenggawa uit Pakoewan (= Padjadjaran), en door ratoe Balau (2), die uit eigen beweging den Islâm had aangenomen. Over 's vorsten verblijf in Lampoeng wordt niets naders meegedeeld. Van Lampoeng begeeft hij zich naar Indrapoera en naar de wong Solebarnĕgara (d.i. Silébar), en bereikt zelfs Bangkahoeloe (Bengkoelen). De radja van Indrapoera neemt den Islâm aan en schenkt zijn dochter ten huwelijk aan Hasanoeddîn, die daarop met de prinses en met vele kostbaarheden naar Bantĕn terugkeert.

Na deze vreedzame verovering — want zoo mag men het wel noemen — van Zuid-Sumatra besluit Bantĕn's vorst, op raad van zijn vader Soenan Goenoeng Djati, om Pakoewan (= Padjadjaran) aan te vallen. Onder de vele poenggawa's welke met hem ten strijde trekken wordt ook radja Balau genoemd. Bij een nachtelijken overval, waarbij ki

(1) Volgens een aan Dr. BRANDES toebehoorend, mij welwillend ter lezing afgestaan pegon-handschrift, dat juist over dien tocht naar Lampoeng eenige pada's bevat, die in een andere Babad Banten in Javaansch schrift ontbreken (zang 18, str. 57—66). Over 't Leidsche HS. zie men prof. VREEDE, Catalogus der Jav. HSS. p. 113.

(2) Ratoe Balau, in de Babad Bantĕn niet nader aangeduid, is volgens RAFFLES en VETH een hoofd van Toelang Bawang. 't Vermoeden ligt voor de hand, dat de bovengenoemde wong Lampoeng en Ratoe Balau een en dezelfde persoon zijn. Balau[w] is nog heden in de Lampoengsche traditie bekend als 't moederland van de Lampoengs (v. d. TUUK in T. B. G. XIX p. 373, noot, en Bijdr. Kon. Inst. 3, I p. 432).

Djongdjo op den voorgrond treedt, wordt Pakoewan overrompeld, de bewoners worden gedwongen den Islâm aan te nemen, doch de ratoe Pakoewan verdwijnt spoorloos.

Dit zijn de eenige gegevens, door de Babad Bantên over ons onderwerp verstrekt. Volgens de Bantênsche overlevering heeft dus Hasanoeddîn reeds vóór zijn Lampoengsche expeditie bezoek gehad van een of meer Lampoengsche hoofden (Radja Balau of een ander), en hebben Lampoengers, in 't bijzonder Radja (ratoe) Balau, hem vergezeld zoowel op zijn vreedzamen tocht naar Zuid-Sumatra als op zijn krijgstocht tegen Pakoewan.

Ratoe Darah-poetih vond ik slechts vermeld in het bekende artikel van Prof. Veth in 't tweede deel van het Tijdschrift van het Aardrijkskundig Genootschap, getiteld: »Het Landschap Aboeng en de Aboengers op Sumatra", een résumé van twee rapporten over een reis, in 1859 door den resident van de Lampongs in gezelschap van de controleurs Canne en Nagel en den luitenant Kornfeldt gedaan naar het Aboeng-gebied (de Lampoengsche Bovenlanden). In het derde hoofdstuk van dat artikel (p. 44—46) zijn »overleveringen aangaande de herkomst en geschiedenis der Aboengers" bijeengebracht. Terwijl, in verband met onze inscriptie, dit geheele hoofdstuk belangrijk is omdat de daar opgeteekende mondelinge overlevering op vele punten overeenstemt met den inhoud van onze plaat, wil ik hier slechts op twee bijzonderheden de aandacht vestigen:

er wordt gesproken van een boeai (stam) Ratoe Darahpoetih, die blijkbaar in of bij de kampoeng Pogong in Sekampong (het Poegoeng van onze inscriptie ?) gevestigd was;

en verder wordt er verteld van twee hoofden, die in een twist over erfopvolging met een ander hoofd gewikkeld, hulp gaan zoeken bij pangeran Hasanoeddîn, sultan van Bantên, hem tevens de opperheerschappij over Toelang-Bawang aanbiedend. Doch de sultan verklaart geen gezag in de Lampoengs te willen voeren, zoolang Radja Balau (achter welken

naam de schrijver tusschen haakjes plaatste: Koeala Teloek) nog in leven is. Het gevolg hiervan is, dat de beide genoemde hoofden besluiten Radja Balau te dooden; nadat hun dit door een list — hem openlijk aan te vallen, daartoe voelen ze zich niet sterk genoeg — is gelukt, begeven zij zich met de vrouwen, kinderen en kostbaarheden van den vermoorde naar Bantên en bieden dat alles den sultan aan, die hun in ruil daarvoor hooge titels schenkt. Na den Islâm te hebben aangenomen keeren zij naar Lampoeng terug; een van hen doet eerst nog de bedevaart naar Mĕkah en wordt een vurig apostel van den nieuwen godsdienst.

Wat de op de keerzijde der plaat na *Padjadjaran* genoemde plaatsnamen betreft, die duiden blijkbaar alle plaatsen aan, welke tot 't gebied van Padjadjaran of Pakoewan behoorden. *Dajĕh* is het Soendan. *Dajeuh*, dat eigenlijk »hoofdplaats" beteekent, doch ook gebezigd schijnt te zijn ter aanduiding van de in 't binnenland gelegen hoofdplaats van 't rijk Padjadjaran, op een zelfde wijze als thans nog in een groot deel van Midden-Java *nĕgari* in gebruik is voor Soerakarta (zie Veth, Java 2e ed. deel I p. 278—279; de Barros spreekt van *Dajo*, een voorname plaats in 't binnenland). *Koeningan, Kandangwĕsi* en *Kadawoeng* zijn namen van plaatsen, westelijk of zuidelijk van Batavia, dus juist in 't gebied van Padjadjaran, gelegen (zie Aardrijksk. en stat. Wdbk.)

De namen *Ratoe Mas* en *Menak Bajbaj Baloek* zijn mij niet van elders bekend, tenzij men Baloek met Balau zou mogen gelijkstellen, wat niet onmogelijk is (1).

Maningting eindelijk, de plaats waar de gouden plaat werd gedeponeerd, zou identiek kunnen zijn met Manenting, dat in 't Tijdschr. van Ned. Ind. 19e jaargang, 1857, 1e deel p. 91 genoemd wordt. Is dat zoo, dan lag deze plaats in 't ge-

(1) V. d. Tuuk: Het Lampongsch en zijn Tongvallen, Tijdschr. Bat. Gen. XVIII p. 129 zegt: „Men vindt vaak in 't Lampongsch een *k* als sluiter, waar een zustertaal 't woord op een klinker doet uitgaan, b.v. *djageek* (Jav. *djago*)". In 't met Javaansche letters geschreven exemplaar van de Babad Banten staat geschreven ratoe Balo.

bied van Maringai, in Sĕkampong, evenals het boven besproken Poegoeng (Pogong).

Met behulp van de verkregen gegevens omtrent de genoemde persoons- en plaatsnamen, kunnen we thans den feitelijken inhoud der inscriptie als volgt resumeeren:

Een aanzienlijk hoofd (vorst) van de boewaj (den stam) Darah-poetih in de Lampongsche Bovenlanden (in Sĕkampong of Toelang-Bawang?) had in [de Benedenlanden van] Lampoeng een samenkomst met den toen nog pangeran genoemden eersten vorst van Bantĕn. Door een soort van godsgericht lieten zij uitmaken wie van hen beiden het meeste recht had op de suprematie. Toen dit godsgericht ten voordeele van Bantĕn's vorst besliste, erkende de ratoe Darah-poetih dezen als zijn meerdere.

Eenigen tijd daarna begaf het Lampoengsche hoofd zich naar Bantĕn, verleende aan den pangeran Sabakingking den vorstelijken titel van Soesoenan en overhandigde hem [een van?] de bij hem berustende rijksinsigniën, hem daardoor als vorst van Lampoeng erkennende. Er werd een verdrag gesloten, waarbij aan Lampoengers en Bantammers tegenover elkaar gelijke rechten werden toegekend en men elkaar onderling steun in den oorlog beloofde. Overeenkomstig dit verdrag hielp de bedoelde Lampoengsche ratoe den vorst van Bantĕn in zijn strijd tegen Padjadjaran, als belooning waarvoor deze hem zekere onderscheidingsteekenen, een padon en een koedjang, verleende.

't Stuk eindigt met de personen te noemen die het schreven of opstelden en constateert nog dat het in triplo werd opgemaakt: één *koperen* exemplaar werd in Bantĕn, een dito in Lampoeng, en één derde, *gouden* plaat werd te Maningting, bij of in 't gebied van Maringai in Sĕkampong, gedeponeerd.

Thans rijst de vraag of en in hoeverre aan dit stuk historische waarde moet worden toegekend. Dat het, zoowel wat den vorm als wat den inhoud betreft, een geheel anderen indruk maakt dan de tot nu toe bekend geworden Bantĕnsche piagĕms

welke op de Lampoeng betrekking hebben, dat zal ieder toegeven die bekend is met de reeks van mededeelingen daaromtrent van Dr. Brandes in Tijdschr. Bat. Gen. deel XXXII (1889) p. 563 (waar ook de oudere literatuur genoemd wordt), deel XXXIV (1891) p. 605, deel XXXV (1891) p. 110 en deel XXXVII (1894) p. 119; die piagĕms trouwens dateeren alle — op één na, die van 1662 is — uit de 18de eeuw p. Chr., zijn dus alle officieele stukken uit een tijd, verre posterieur aan de regeeringsperiode van Bantĕn's eersten sultan, wiens regeering valt in dat duistere overgangstijdperk van Java's en Sumatra's geschiedenis, waaromtrent ons nagenoeg geen vertrouwbare inlandsche berichten zijn bewaard gebleven.

Doch de al of niet historische waarde van ons stuk is voor een groot deel afhankelijk van de vraag, of het werkelijk in Hasanoeddîn's tijd is opgesteld, en daarover acht ik mij nu althans niet bevoegd een oordeel uit te spreken. Voorloopig kan ik alleen constateeren dat de in het stuk vermelde bijzonderheden vrijwel overeenstemmen met — of passen in het kader van — de thans nog onder de Lampongers gangbare overleveringen aangaande hunne aanrakingen met Bantĕn's eersten sultan en hunne vrijwillige, althans vreedzame, onderwerping aan diens opperheerschappij.

Slechts zij nog vermeld dat Dr. Brandes mijne aandacht vestigde op de laatste alinea van het stuk, waarin van drie afschriften gesproken wordt, in verband met het bijna constante gebruik in den Hindoetijd, dat piagem's in triplo werden uitgereikt: één exemplaar voor elk van beide partijen, terwijl een derde, dikwijls het kostbaarste (een gouden plaat), op een onzijdige plaats, b. v. in een tempel, werd gedeponeerd. En daar van dit gebruik in den lateren Moslimschen tijd — blijkens de uit die latere periode dateerende piagĕm's van Bantĕn en Palembang — geen spoor meer wordt gevonden, zou de vermelding van drie afschriften (twee in koper en een in goud) in ons stuk zooal niet als bewijs, dan toch als een aanwijzing kunnen gelden, dat het in een veel ouderen tijd dan die ons bekende Bantĕnsche piagĕms moet zijn opgesteld.

Naschrift. Nadat het bovenstaande geschreven was, mocht ik van den Heer Caron, in antwoord op een verzoek mijnerzijds, eenige van Lampongers verkregen inlichtingen ontvangen aangaande enkele namen en uitdrukkingen in ons stuk. Wat mij daarin belangrijk toeschijnt, neem ik hier over.

Poegoeng was vroeger een kampong in de afdeeling Sĕkampong, doch bestaat al sinds lang niet meer.

Ambata koel werd verklaard als: er op aandringen over te komen (1).

Oepat-oepat heeft hier de algemeene beteekenis van onheil, straf van hoogerhand.

Kédock-soesoek is: spitten en steken, het eerste meer het naar zich toe werken, het tweede de aarde van zich afsteken.

Een *padon koedjang* is hier onbekend. Koedjang is hier bekend als een wapen, veel overeenkomst vertoonende met de z. g. golok.

Bajbaj is Lampongsch voor nènèk; het woord als zoodanig voorkomende in een titel bedoelt eene vrouw.

Maningting is de oude benaming van de kampoeng Laboean Maringai, een havenplaatsje in de afdeeling Sekampong.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

(1) Deze verklaring is zonder naderen uitleg niet te aanvaarden.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

